

Spis treści / Table of contents

Od Zespołu Redakcyjnego	
– Editorial	7
Józef Bućko – <i>Propozycja nowego podejścia do problematyki badań przyczynowych w analizie ekonomicznej</i>	
– Proposal for a new approach to the issue of causal research in economic analysis	9
Ewa Chojnacka, Jolanta Wiśniewska – <i>Wybrane zagadnienia pomiaru, wyceny, ewidencji i ujęcia w sprawozdawczości kapitału intelektualnego. Artykuł polemiczny</i>	
– Selected problems concerning measurement, valuation and accounting for intellectual capital. A discussion paper	35
Jacek Gad – <i>Zasady prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego – praktyka sprawozdawcza spółek należących do WIG 30 oraz DAX w latach 2012–2013</i>	
– Presentation of other comprehensive income components – the reporting practices of companies from WIG 30 and DAX in 2012–2013	65
Mirosław Jeżowski – <i>System rachunkowości funduszy inwestycyjnych otwartych a model systemu rachunkowości według Elżbiety Burzym</i>	
– Accounting for open-end investment funds in the context of Elżbieta Burzym’s model of the accounting system	87
Edyta Łazarowicz – <i>Metody (poznawcze) rachunkowości – przegląd współczesnej literatury polskiej</i>	
– Accounting (cognitive) methods – review of contemporary Polish literature	111
Halina Waniak-Michalak, Ewelina Zarzycka – <i>Wykorzystanie informacji finansowej przez darczyńców w Polsce – przykład darowizn 1% podatku dochodowego</i>	
– The use of financial information by donors in Poland: the example of the donations of 1% of income tax	131
Z historii rachunkowości / History of accounting	
Renata Biadacz – <i>Rachunkowość w wybranych publikacjach naukowych i dydaktycznych z okresu zaborów</i>	
– Accounting in selected scientific and educational publications from the period of the Partitions	149
Mieczysław Dobija – <i>Gdy rachunkowość była ekonomią</i>	
– When accounting was economics	167

Sławomir Sojak, Monika Kowalska – *Księgowość podwójna według Pacioliiego i jego europejskich naśladowców z XVI i XVII wieku*

– Double-entry bookkeeping by Pacioli and his European followers in XVI–XVII century	183
Informacja dla autorów	207
Instructions for authors	217

Propozycja nowego podejścia do problematyki badań przyczynowych w analizie ekonomicznej

JÓZEF BUĆKO

Streszczenie

W prezentowanym artykule autor opisuje różne pola możliwych zastosowań tych deterministycznych metod analizy ekonomicznej, które polegają na detalizacji odchylenia syntetycznego wskaźnika w zbiór odchyleń cząstkowych. W pierwszej kolejności autor omawia ich wykorzystanie w ocenie zmian efektywności organizacji oraz szacowaniu efektu synergicznego. Następnie podaje propozycje nowych zastosowań, a mianowicie w modyfikacji metody analizy wrażliwości, w rozwoju nowych modeli nierówności wskaźników oraz do analizy wyników współpracy z wykorzystaniem dwufazowego modelu analizy przyczynowej, który integruje fazy tworzenia i podziału efektów. Budowa i zastosowanie dwufazowego modelu analizy przyczynowej są opisane szczegółowo na przykładzie analizy funkcji trzech zmiennych, z wykorzystaniem metody kolejnych podstawień.

Abstract

Proposal for a new approach to the issue of causal research in economic analysis

In the presented paper, the author describes various potential applications of those deterministic methods of economic analysis which are based on decomposition of the variation of the synthetic indicator into a set of partial variations. The author first discusses their application in the assessment of changes in an organization's effectiveness and the estimation of the synergy effect. Subsequently, the author explores new areas of application, namely: modification of the sensitivity analysis method, development of new models of indicator inequalities, and analysis of the results of

cooperation using the biphasic model of causal analysis that integrates the phases of creation and distribution of the effects. The structure and the application of this model are described in detail in the context of analysis of a three-variable function using the method of chain substitutions.

Wybrane zagadnienia pomiaru, wyceny, ewidencji i ujęcia w sprawozdawczości kapitału intelektualnego

Artykuł polemiczny

EWA CHOJNACKA, JOLANTA WIŚNIEWSKA

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest odniesienie wybranych propozycji, zawartych w publikacji Lesława Niemczyka *Rachunkowość finansowa aktywów kompetencyjnych i kapitału intelektualnego. Nowy dział rachunkowości*, do istniejących w literaturze przedmiotu koncepcji. W opracowaniu omówiono zagadnienie wartości przedsiębiorstwa, przedstawiono wybrane definicje kapitału intelektualnego oraz wybrane koncepcje metod jego pomiaru i wyceny. Odniesiono się do zagadnień związanych z ewidencją i sprawozdawczością dotyczącą kapitału intelektualnego w księgach organizacji. W publikacji dokonano ponadto analizy podobieństw i różnic poruszanych zagadnień w odniesieniu do krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu, a także istniejących regulacji prawnych i standardów.

Abstract

**Selected problems concerning measurement, valuation
and accounting for intellectual capital.**

A discussion paper

The purpose of this study is to confront certain propositions presented in Lesław Niemczyk's publication *Rachunkowość finansowa aktywów kompetencyjnych i kapitału intelektualnego. Nowy dział rachunkowości* (*Accounting for Competence Assets and Intellectual Capital. A New Area in Accounting*) with ideas published in other studies. The authors discuss issues concerning firm value, selected definitions of intellectual capital, as well as certain methods of intellectual capital measurement and valuation. Other problems analysed include accounting for and reporting of intellectual capital and similarities and differences between the way those issues are presented in Polish and in international studies as well as in existing legal regulations and standards.

Zasady prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego – praktyka sprawozdawcza spółek należących do WIG 30 oraz DAX w latach 2012–2013

JACEK GAD

Streszczenie

Celem artykułu jest wskazanie wpływu nowelizacji MSR 1 z roku 2012 na prezentację składników pozostałego wyniku całościowego przez spółki należące do indeksów WIG 30 oraz DAX. Część teoretyczną artykułu opracowano z wykorzystaniem studiów literatury krajowej i zagranicznej. Część empiryczną opracowano na podstawie informacji prezentowanych w raportach rocznych spółek z warszawskiego indeksu WIG 30 oraz niemieckiego indeksu DAX. Na przestrzeni lat 2012–2013 zmieniła się forma prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego. Dotyczy to zarówno spółek z indeksu WIG 30, jak i DAX. Zidentyfikowano cztery główne warianty prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego. Zdaniem autora kolejne warianty charakteryzują się rosnącą przejrzystością informacyjną sprawozdania z pozostałego wyniku całościowego. Praktyka sprawozdawcza spółek z indeksu DAX wyprzedza praktykę sprawozdawczą spółek z indeksu WIG 30. Do analizy uzyskanych wyników wykorzystano następujące statystyki opisowe: średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe, medianę, percentyle. W ramach badania wykorzystano także wskaźnik podobieństwa struktur.

Abstract

Presentation of other comprehensive income components – the reporting practices of companies from WIG 30 and DAX in 2012–2013

The aim of the article is to identify the impact of the amendment to IAS 1 from 2012 on the presentation of the components of other comprehensive income by companies from the WIG 30 and DAX. The theoretical part of the article has been prepared on the basis of domestic and foreign literature. The empirical part of the article is based on information presented in the annual reports of companies from the Warsaw WIG 30 index and the German DAX index. Over the years 2012–2013 the form of presentation of other comprehensive income components changed. This concerned companies from both WIG 30 and DAX. In the article, the four main variants of the presentation of other comprehensive income components are identified. In the author's opinion, the successive variants are characterized by increasing transparency of statements of other comprehensive income. The reporting practices of companies from DAX are ahead of the reporting practices of companies from WIG 30. For the analysis of the obtained results, the following descriptive statistics were used: arithmetic mean, standard deviation, median, and percentiles. The similarity of structures index was also used in the study.

System rachunkowości funduszy inwestycyjnych otwartych a model systemu rachunkowości według Elżbiety Burzym

MIROSLAW JEŻOWSKI

Streszczenie

Celem artykułu jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy model systemu rachunkowości opracowany przez E. Burzym może znaleźć zastosowanie w opisie i analizie systemu rachunkowości funduszy inwestycyjnych otwartych (FIO). W tym obszarze przeprowadzono rozumowanie w przedmiocie ścisłego powiązania bieżącego funkcjonowania funduszy inwestycyjnych otwartych z nadzorem państwowym i wynikającym z tego faktu wpływem na charakter samego systemu rachunkowości FIO, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii funkcjonalnych. W dalszej części opracowania wykazano, że wyodrębnienie systemu rachunkowości funduszy inwestycyjnych nie ma charakteru w pełni autonomicznego względem rachunkowości jako takiej i jest uwarunkowane przede wszystkim sprawami legislacyjnymi. Przeprowadzono również szczegółowe analizy w zakresie możliwości zastosowania modelu E. Burzym jako wyczerpującego narzędzia opisu systemu rachunkowości FIO.

Abstract

Accounting for open-end investment funds in the context of Elżbieta Burzym's model of the accounting system

The purpose of the article is to find the answer to the question of whether the model of the accounting system developed by E. Burzym can be used in the description and analysis of the accounting system of open-end investment funds (FIO). The reasoning on the close relationship of the ongoing functioning of FIO with the state supervision and the resulting impact on the character of the accounting system of FIO with special emphasis on functional perspective has been carried out. In following discourse it is shown that the separation of the accounting system of FIO is not fully autonomous with respect to accounting as such and is primarily caused by legislative issues. Also, a detailed analysis of the applicability of E. Burzym's model as a tool of description of the accounting system of FIO is presented.

Metody (poznawcze) rachunkowości – przegląd współczesnej literatury polskiej

EDYTA ŁAZAROWICZ

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza poglądów odnośnie do metod (poznawczych) rachunkowości prezentowanych we współczesnej literaturze polskiej. Przedmiotem analizy są następujące zagadnienia: definicje pojęcia „metody (poznawcze) rachunkowości”,

zbiór metod (poznawczych) rachunkowości, definicje poszczególnych metod (poznawczych) rachunkowości, różnice pomiędzy metodami a zasadami rachunkowości. Artykuł został przygotowany na podstawie analizy literatury przedmiotu z lat 2000–2014. Z przeprowadzonych badań literaturowych wynika, że samo pojęcie „metody (poznawcze) rachunkowości” jest rzadko definiowane. Ponadto jest wiele różnych opinii co do zbioru metod (poznawczych) rachunkowości. Najczęściej wymieniana metoda to metoda bilansowa. Istnieją też większe lub mniejsze rozbieżności w zakresie definiowania poszczególnych metod (poznawczych) rachunkowości. Wyniki analizy literatury przedmiotu wskazują, że jest zatem kilka bardzo ważnych problemów do rozwiązania w zakresie metod (poznawczych) rachunkowości: zdefiniowanie pojęcia „metody (poznawcze) rachunkowości”, określenie zbioru metod (poznawczych) rachunkowości oraz zdefiniowanie poszczególnych metod (poznawczych) rachunkowości.

Abstract

Accounting (cognitive) methods

– review of contemporary Polish literature

The aim of the article is analysis of views on accounting (cognitive) methods which are presented in contemporary Polish literature. The following issues are the subject of the analysis: definitions of the term „accounting (cognitive) methods”, the set of accounting (cognitive) methods, definitions of individual accounting (cognitive) methods, differences between methods of accounting and principles of accounting. The article was prepared on the basis of analysis of literature on the subject from the period 2000–2014. Research indicates that the term „accounting (cognitive) methods” is rarely defined. Moreover, there are many different views on the set of these methods. The balance method is most frequently mentioned among all methods. There are also divergences in the definitions of the different accounting (cognitive) methods. Analysis of the literature shows that there are some very important problems to solve in the area of accounting (cognitive) methods: to define the term „accounting (cognitive) methods”, to determine the set of these methods and to define the various accounting (cognitive) methods.

Wykorzystanie informacji finansowej przez darczyńców w Polsce – przykład darowizn 1% podatku dochodowego

HALINA WANIAK-MICHALAK, EWELINA ZARZYCKA

Streszczenie

Celem artykułu jest zbadanie, czy informacja finansowa, dominująca w sprawozdaniach organizacji pożytku publicznego (OPP) przygotowywanych dla darczyńców, jest wykorzystywana przez nich dla podejmowania decyzji o przeznaczeniu odpisu 1% podatku dochodowego. Cel zostanie zrealizowany dzięki przeprowadzeniu ankiety wśród darczyńców indywidualnych w Polsce. Jak dotychczas, nie przeprowadzono w Polsce badań ankietowych darczyńców indywidualnych w zakresie wykorzystania

informacji finansowej dla odpisu 1% podatku dochodowego i motywów kierujących nimi. Uzyskane wyniki wskazują, że darczyńcy, podejmując decyzje o wsparciu finansowym OPP za pomocą odpisu 1% podatku dochodowego, w niewielkim stopniu wykorzystują informację finansową. Tylko nieliczni poszukują takich informacji na stronach internetowych OPP bądź przeglądają sprawozdania finansowe. Zdecydowana większość darczyńców deklaruje, że wspiera te OPP, które pomagają bliskiej bądź znanej im osobie. Ponad połowa ankietowanych stwierdza, że nie wykorzystuje informacji finansowej ze względu na brak czasu lub wiedzy, jak to robić. Wyniki badań mogą stanowić wskazówkę dla ustawodawcy w zakresie opracowywania wymogów sprawozdawczości OPP, a także dla samych organizacji w procesie tworzenia systemu pomiaru dokonań.

Abstract

The use of financial information by donors in Poland: the example of the donations of 1% of income tax

The aim of this article is to examine whether the financial information predominant in the statements drawn up for donors by Public Benefit Organisations (PBO) are used by the former when choosing the organisation to transfer 1% of their income tax to. The objective is implemented by conducting a survey among individual donors in Poland. Up to now, no surveys have been conducted among individual donors in Poland as regards the use of financial information in the context of donations and the motivations for the donors' decisions. The obtained results show that donors, in taking the decision on supporting a given organisation with 1% of their income tax, only to a small extent rely on financial information. Only infrequently they search for such information on PBO websites or by browsing through their financial statements. Most donors declare that they support those PBOs that help their relatives or acquaintances. More than half of the respondents claim that they do not use financial information due to lack of time or knowledge of how to do it. The results of studies can help the legislator to develop reporting standards for PBOs and can help PBOs to create achievement measurement systems.

Z HISTORII RACHUNKOWOŚCI

Rachunkowość w wybranych publikacjach naukowych i dydaktycznych z okresu zaborów

RENATA BIADACZ

Streszczenie

Celem artykułu jest przybliżenie stanu dorobku naukowego i dydaktycznego rachunkowości polskiej na przełomie XIX i XX wieku. Pierwsza część opracowania eksponuje kluczowe problemy rozwoju nauki i praktyki rachunkowości na ziemiach polskich w czasie zaborów. W części drugiej uwagę skupiono na osiągnięciach naukowych J. Walickiego, B. Wilmowskiego i P. Ciompy. Rozważania zaprezentowane

w części trzeciej eksponują problematykę polskich podręczników z rachunkowości na przełomie XIX i XX wieku. W powiązaniu z podjętymi rozważaniami zwrócono uwagę na stan rachunkowości w badanym okresie. W kolejnej części opracowania podjęto ważne, ale jednocześnie złożone problemy rozwoju czasopiśmiennictwa zawodowego na ziemiach polskich w czasie zaborów. Ostatnia część rozważań koncentruje się na różnych ujęciach istoty rachunkowości w podręcznikach z przełomu XIX i XX wieku, uwzględniając pojęcia rachunkowości, buchalterii, ksiązkowości i księgowości. Zastosowaną metodą badawczą są studia literaturowe na podstawie wybranych podręczników i opracowań naukowych wydanych w języku polskim na przełomie XIX i XX wieku. Artykuł jest ważny i aktualny, ponieważ zawiera syntetyczny przegląd stanu wiedzy z rachunkowości oraz nawiązuje do rozwoju czasopiśmiennictwa zawodowego z zakresu rachunkowości na ziemiach polskich w czasie zaborów, co miało wpływ na dalszy rozwój rachunkowości w Polsce.

Abstract

Accounting in selected scientific and educational publications from the period of the Partitions

The aim of the article is to present scientific and didactic achievements of Polish accounting at the turn of the 19th century. The first part of the study addresses key issues in the development of accounting science and practice on Polish territory during the Partitions period. In the second part, attention is focused on scientific achievements of J. Walicki, B. Wilmowski and P. Ciompa. The third part discusses the question of Polish accounting handbooks at the turn of the 19th century, as well as the state of accounting practice at that time and problems in the development of professional periodicals on Polish territory during the Partitions. The last part focuses on various perspectives on the nature of accounting in handbooks from the late 19th and early 20th century. The research method applied is literature study based on selected textbooks and scientific papers published in Polish language in the late 19th and early 20th centuries. The article provides a synthetic overview of the state of accounting knowledge and professional accounting periodicals on Polish soil during the Partitions, which had an impact on further development of accounting in Poland.

Gdy rachunkowość była ekonomią

MIECZYŚLAW DOBIJA

Streszczenie

Przedstawione w artykule rozważania to poszukiwanie początków rachunkowości zarówno w aspekcie myśli, jak i procedur składających się na system działający w praktyce. Teza, że rachunek ekonomiczny i procedury tworzące system rachunkowości istnieją od początków cywilizacji wydaje się wystarczająco uzasadniona. Należy jednak uznać, że zaistniał początkowy okres uruchomienia procesów cywilizacyjnych. Badania prowadzą do wniosku, że to rachunkowość pracy a nie kapitału służyła społecznościom od ich początków. Jednak na gruncie teorii praca i kapitał to dwie pokrewne kategorie i obie prowadzą do podwójnego zapisu, czyli charakterystycznej

cechy rachunkowości. W czasach przed powstaniem pisma tokeny przez tysiąclecia służyły do rejestracji i rozrachunków, tworząc narzędzie sposobne do utrzymywania równowagi w systemie społeczno-ekonomicznym. Rozwój miast-państw i powstanie pisma usprawniły techniki systemu, zamieniając tokeny zapisami na glinianych tabliczkach. Dominacja rachunkowości pracy utrzymywała się aż do XI wieku p.n.e., do wieków ciemnych. Rachunkowość współczesna, mimo że nakierowana bardziej na pomiar kapitału i jego zmian w gospodarowaniu, działa nadal według dawnego paradygmatu i koncentruje się na nakładach w ich historycznym, kosztowym ujęciu.

Abstract

When accounting was economics

The presented considerations and reflections aim to search for the beginning of accounting in terms of both ideas and procedures that make up a system that is operative in practice. The thesis that the economic calculus and procedures forming an accounting system have existed since the beginnings of civilization seems to be sufficiently justified. It should, however, be recognized that there was an initial activation period of civilization processes. Research has led to the conclusion that it was accounting for labor, not capital, that served communities from their beginnings. However, on the basis of theory, labor and capital are two related categories and both lead to double-entry, which is a characteristic feature of accounting. In the days before the creation of writing, tokens were used for thousands of years for recording and accounting purposes, being a useful tool in maintaining balance in the socio-economic system. The development of city-states and the emergence of writing techniques have improved the system by replacing token records on clay tablets. The dominance of labor accounting continued until the eleventh century BC, to the dark ages. Contemporary accounting, although geared more to the measurement of capital and its changes in the economic processes, still continues to operate according to the old paradigm and is focused on inputs in their historical cost perspective.

Księgowość podwójna według Pacioliiego i jego europejskich naśladowców z XVI i XVII wieku

ŚLAWOMIR SOJAK, MONIKA KOWALSKA

Streszczenie

Wydany w 1494 r. *Traktat o księgowości podwójnej* Luki Pacioliiego stanowił kompleksowy podręcznik do rachunkowości opisujący zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych metodą włoską. Liczne walory dydaktyczne tego dzieła oraz jego wartość merytoryczna sprawiły, że szybko stał się popularnym źródłem wiedzy dla kupców i uczniów pragnących poznać tajniki księgowości. Stanowił on usystematyzowany i opatrzony licznymi przykładami zbiór reguł księgowych, które na przestrzeni lat wypracowali włoscy kupcy. Późniejsi autorzy często wzorowali się na

dziele Pacioli, pisząc własne książki i przyczyniając się tym samym do rozpowszechniania wiedzy rachunkowej w Europie. W ten sposób księgowość podwójna wypłynęła poza granice Włoch i za sprawą między innymi Holendrów Jana Ympyna i Simona Stevina oraz Anglika Richarda Dafforne'a trafiła do Holandii, Anglii, Niemiec, Francji i innych krajów na świecie. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja dzieł powyższych autorów oraz porównanie reguł rachunkowości, jakie zostały w nich zaprezentowane, z regułami, które zawarł w swoim traktacie Luca Pacioli. Dokonana analiza wykazała, że zasady księgowości podwójnej propagowane przez Pacioli były powielane w kolejnych dziełach niemal w nienaruszonej formie. Modyfikacje jego koncepcji dotyczyły jedynie kwestii technicznych lub były efektem poszukiwania usprawnień w dziedzinie dokonywania zapisów księgowych. Teoretyczne podstawy dokonywania zapisów księgowych pozostały niezmienione i stanowią fundament współczesnej rachunkowości.

Abstract

Double-entry bookkeeping by Pacioli and his European followers in XVI–XVII century

Published in 1494, the *Treatise on Double-entry Bookkeeping* by Luca Pacioli was a comprehensive manual describing the principles of bookkeeping by the Italian method. The educational value of this work and its substantive merit made it quickly become a popular source of knowledge for merchants and students who wanted to learn the secrets of accounting. It presented, in a structured way and with numerous examples, a set of accounting principles developed over the years by Italian merchants. Later on, authors often modeled their manuals on Pacioli's work, thus contributing to the dissemination of knowledge of accounting in Europe. In this way, double entry bookkeeping spread beyond the borders of Italy and thanks to, among others, the Dutch authors John Ympyn and Simon Stevin and an Englishman Richard Dafforne it came to Holland, England, Germany, France and other countries in the world. The purpose of this article is to present the works of these authors, and to compare the accounting rules described there to the rules that Pacioli set out in his treatise. The analysis showed that double entry principles propagated by Pacioli were reproduced in subsequent writings in an almost unchanged form. Modifications of the concept concerned only the technical issues, or were the result of the search for improvements in the field of keeping accounting records. However, the theoretical basis of bookkeeping has remained unchanged and provides the basis of modern accounting.